

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการไทยตามหลักธรรม
เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงาน
ภาครัฐ*

Promotion of Morals and Ethics for Thai Civil Servants According
to Buddhism to Create Awareness of Corruption Within
Government Agencies

พระณัฐวุฒิ พันทะลี

Phra Natthawut Phanthali

พระวุฒิไกร มัลลย์ขวัญ

Phra Wuttikrai Malaikhwan

พระธัญวรัตน์ จิรวทมน

Phra Thanyawat Jirawatno

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

Email: pantalee200134go@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการในสังคมไทย ที่ได้กระจายเข้าไปสู่หน่วยงานภาครัฐ ทำให้มีผลกระทบโดยตรงต่อระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศ โดยได้นำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเสริมสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน และเพื่อเป็นแนวทางขัดเกลาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการไทย โดยใช้หลักธรรม ได้แก่ “หิริโอตตปิยะ” ซึ่งเป็นหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้รู้จัก ผิด ชอบ ชั่ว ดี อันจะส่งผลให้ข้าราชการมีความแยกแยะสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำงานด้วยความโปร่งใส และสามารถนำประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่ความสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองได้

คำสำคัญ : การส่งเสริม, คุณธรรมและจริยธรรม, ข้าราชการไทย, หลักธรรม, การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

* Received 9 September 2021; Revised 7 October 2021; Accepted 8 November 2021

Abstract

This academic article aims to illustrate the problem of corruption among civil servants in Thai society. that has been distributed to government agencies It has a direct impact on the social, economic, political, and security systems of the country. By incorporating Buddhist principles to enhance awareness of corruption prevention. and to be a guideline for polishing morals and ethics for Thai civil servants by using dharma principles such as "hiriottappa" which is a dharma principle that binds the mind to know the right and the bad, which will result in the officials to distinguish what is right Do's and Don'ts do not interfere unselfish work with transparency and can lead the nation to peace and prosperity.

Keywords: Promotion, Morality and ethics, Thai civil servants, Dharma main, Actiondefense corrupt Corruption

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของหลายประเทศ โดยมีระดับการทุจริตที่เพิ่มมากขึ้น แม้ว่าหลายประเทศได้ก้าวเข้าสู่ความทันสมัยทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีระบบการบริหารราชการที่ทันสมัย มีการรณรงค์จากองค์กรภาครัฐหรือองค์กรอิสระต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ต่างเห็นพ้องกันว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความยากจน และเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางต่อการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

สำหรับประเทศไทย การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาในสังคมไทยมายาวนานและได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการทุจริตคอร์รัปชันที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การทุจริตโครงการเมกะโปรเจกต์ ปัญหาการโกงเงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย และปัญหาเงินทอนวัด เป็นต้น ซึ่งระยะเวลาที่ผ่านมาการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียงบประมาณที่ต้องมาใช้ในการพัฒนาเป็นจำนวนมาก โดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ได้มีการประกาศยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (2560 - 2564) ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสถานการณ์การดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่เปลี่ยนแปลงไป โดยคำนึงถึงบทบาทของทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรสาธารณะ สื่อมวลชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ เพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบอย่างเข้มแข็ง (ณเทวัญ เสาะสิทธิ์ ภัทรธนกร, 2561)

การทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการไทย ได้กระจายเข้าไปสู่หน่วยงานของส่วนราชการเกือบทุกกระทรวง ทบวง กรม และองค์กรภาครัฐต่าง ๆ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบ

สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของประเทศ (พรเทพ จันทนิภ, 2558) ทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของคนไทยอย่างรุนแรง เพราะทำให้เกิดการเร่งรัดใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณะสมบัติ งบประมาณในระยะสั้นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักการเมืองระดับชาติ ระดับท้องถิ่น ข้าราชการไทยทุกองค์กร ทุกหน่วยงาน ทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ ซึ่งกลุ่มคนที่ทำการทุจริตคอร์รัปชันเหล่านี้ล้วนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการอนุมัติโครงการและงบประมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องมากกว่าไปสร้างผลประโยชน์ระยะยาวของประชาชนส่วนใหญ่ และเป็นการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทยเป็นอย่างมาก (กิตติ สัตย์ธำและคณะ, 2564)

ข้าราชการไทย เป็นทรัพยากรบุคคลภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจภาครัฐไปสู่เป้าหมายและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้าราชการไทยจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะตามที่ทางราชการต้องการ และจากสภาพการณ์ในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้ระบบราชการไทยมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัว เพื่อให้สามารถบริหารประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะการสร้างข้าราชการรุ่นใหม่ ในด้านการพัฒนาข้าราชการจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะสนับสนุนให้ระบบราชการ มีบุคลากรที่มีคุณภาพสูง มีความพร้อมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การบริหารประเทศและนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงจากสถานะต่าง ๆ การพัฒนาข้าราชการจากเดิมที่เคยเน้นให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในสายงาน ปัจจุบันจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐให้มีความรู้ความเข้าใจ ด้านการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ ปลูกฝังการมีทัศนคติที่ดีไม่ยอมรับการทุจริต เกิดความตระหนักกับปัญหาการทุจริตหรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน เพื่อหลีกเลี่ยงและป้องกัน โดยเฝ้าระวังการทุจริตในองค์กร รวมทั้งเสริมสร้างการปฏิบัติราชการให้มีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ละอายต่อการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงานของภาครัฐ (วสันต์ ยังสังข์, 2564)

ข้าราชการนั้น เป็นบุคคลที่สามารถให้คุณให้โทษแก่ประชาชนโดยตรง โดยเฉพาะหัวหน้าหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างสูงในการบริหารงาน อีกทั้งจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ถ้าหัวหน้าหน่วยงานราชการไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อหน่วยงานราชการนั้น ๆ เป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ชอบเอารัดเอาเปรียบประชาชน มีการทุจริต และประพฤติมิชอบอยู่เสมอ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลานาน แต่ยังไม่ได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้หมดไปจากระบบราชการได้ ถึงแม้จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถที่จะทำให้หน่วยงานราชการมีมาตรฐานการทำงาน สาเหตุประการหนึ่งก็คือการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานนั่นเอง (ศิลา ชื่นนิรันดร์, 2560)

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ให้เกิดธรรมาภิบาลโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของรัฐ เพื่อประโยชน์สุขของปวงชน จึงจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพไม่เลือกปฏิบัติ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย 2560 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุณธรรมและจริยธรรม ให้แก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อประโยชน์ในการจัดระเบียบการปกครองให้มีความเหมาะสมและเกิดเสถียรภาพ มาตรฐานทางจริยธรรมแก่เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (มกราพันธ์ จูฑะรสก และ ศุภรใจ เจริญสุข, 2562) และรัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐ อย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกัน ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะและการใช้จ่ายเงิน งบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต

คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการบริหารงานของข้าราชการและเป็นรากฐานสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองความมั่นคงและความสงบสุขของสังคมและประเทศชาติ ผู้ต้องการความสงบสุขและความมั่นคงปลอดภัยแก่ตัวเอง และแก่ประเทศชาติจึงต้องฝึกฝนตนเองให้มีคุณธรรมและจริยธรรม หากข้าราชการขาดคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้ว ก็ยากที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรมของข้าราชการมีผลร้ายทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในหน่วยงานภาครัฐ ดังจะเห็นได้จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการรับสินบน และอาจก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมได้ คุณธรรมและจริยธรรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อข้าราชการในหน่วยงานภาครัฐ (อัจฉรา ไชยบุณย์, 2561)

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ที่อาศัยหลักการด้านศีลธรรมเป็นเหตุเป็นผล ให้ข้าราชการในองค์กรมีการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งที่ดีควรทำและสิ่งที่ไม่ควรทำ ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เพื่อการอยู่ร่วมกันในองค์กรภาครัฐอย่างเป็นปกติสุข (พระครูพิศาลจริยากร และ สุขน ประวัติดี, 2562) โดยอาศัยการสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันกาทุจริตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางขัดเกลาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการไทย โดยใช้หลักธรรม ได้แก่ “หิริโอตตปปะ” เป็นหลักธรรมอันสำคัญที่ข้าราชการควรใช้ควบคุมจิตใจให้อยู่ในความดี ซึ่ง “หิริ” หมายถึง ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว และ “โอตตปปะ” หมายถึง การเกรงกลัวต่อบาป, การเกรงกลัวต่อ

ความชั่ว ซึ่งหลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐควรมีประจำใจ เพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน อันได้แก่ การสร้างโอกาสในทางที่ผิด การประพฤตินิชอบ และการเลือกปฏิบัติต่อการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิด รวมถึงเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้รู้จัก ผิดชอบ ชั่ว ดี ซึ่งเป็นหลักธรรมในการสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงานภาครัฐ อันจะส่งผลให้ข้าราชการทำงานด้วยความโปร่งใสและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างแท้จริง (พรพิทักษ์ เหมบาสัตย์ และ วรณพล พิมพะสาตี, 2563)

ดังนั้น บทความนี้ได้กล่าวถึงการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการไทยตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงานภาครัฐ ด้วยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการสร้างจิตสำนึกต่อการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงานภาครัฐและเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐเกิดความโปร่งใส มีคุณธรรมและจริยธรรม อันจะนำประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

แนวคิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน

ทฤษฎีว่าด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ยังไม่มีทฤษฎีใดที่สามารถนำมาอธิบายถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง และสิ่งที่เราค้นพบคือ มีแนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ ที่มีการเขียนอธิบายถึงการทุจริตคอร์รัปชันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันโดยทั่วไปแล้ว ส่วนใหญ่จะมีการศึกษาถึงลักษณะของการทุจริตคอร์รัปชัน โดยมีการพิจารณาถึงสาเหตุ หรือปรากฏการณ์การทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นเป็นกรณี ๆ ไป โดยจะเป็นไปในลักษณะของการอธิบายกรณีศึกษา (Case Study) นั้น ๆ และสรุปออกมาเป็นรูปแบบเฉพาะ อย่างไรก็ตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันที่ (อุษณา ภัทรมนตรี, 2552) ได้นำมาเป็นตัวแบบในการอธิบายปรากฏการณ์การเกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในครั้งนี้ คือ

1. ทฤษฎีสามเหลี่ยมของการทุจริตคอร์รัปชัน (Fraud Triangle Theory) ทฤษฎีนี้ได้รับความนิยม และมักถูกนำมาใช้เป็นตัวแบบในการศึกษาการทุจริตคอร์รัปชัน คือ ทฤษฎีสามเหลี่ยมของการทุจริตคอร์รัปชัน (Fraud Triangle Theory) โดยทฤษฎีดังกล่าวมีสาระสำคัญ กล่าวคือ การทุจริตคอร์รัปชันมีโอกาที่จะเกิดขึ้นสูง หากมีเหตุการณ์หรือปัจจัยเสี่ยงที่เอื้อต่อการเกิดการทุจริตคอร์รัปชันใน 3 ด้าน ได้แก่

1.1 การมีความกดดันหรือแรงจูงใจ (Pressure or Incentive) ซึ่งผู้ที่กระทำการทุจริตคอร์รัปชันจะมีความกดดันหรือมีแรงจูงใจให้กระทำการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งแรงผลักดันอาจเกิดจาก (1) ความกดดันในการปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ เช่น กิจการที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยใช้ตัวชี้วัดผลลัพธ์ทางการเงินตามระยะเวลาที่กำหนดไว้สูงเกินไป เช่น รายได้ของยอดขาย ผลกำไรที่ได้รับ เป็นต้น ซึ่งหากผู้ปฏิบัติงานทำไม่ได้ตามที่กำหนดไว้จะถูกกลงโทษ เจื่อนใจเหล่านี้มักเป็นความกดดันที่ก่อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน โดย

วิธีการแก้ไขรายละเอียดและตัวเลขบัญชีในรายงานที่เสนอต่อผู้บริหาร (2) ความกดดันและแรงจูงใจส่วนตัว หรือส่วนบุคคล เช่น ความเดือนร้อนทางการเงิน หรือบางกรณีอาจเกิดขึ้นจากอุปนิสัยส่วนตัว เช่น ติดการพนัน การใช้จ่ายที่สุรุ่ยสุร่าย และเป็นคนที่มีอุปนิสัยชอบความท้าทาย เป็นต้น

1.2 การมีโอกาสนในการกระทำผิด (Opportunity) กล่าวคือ การมีโอกาสนในการกระทำ การทุจริตคอร์รัปชันนั้น โอกาสที่เอื้อต่อการจะปกปิดการกระทำการทุจริตคอร์รัปชัน โอกาสที่จะแปลงสภาพของทรัพย์สินที่ได้มาจากการทุจริตคอร์รัปชัน โอกาสในการกระทำผิดที่เกิดจากจุดอ่อน ของระบบการควบคุมภายในองค์กร หรือระบบการตรวจสอบป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันที่ไม่สามารถตอบสนองได้อย่างทันทีทันใด ซึ่งข้อบกพร่องของระบบการควบคุม หรือมาตรการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน เช่น ขาดการแบ่งแยกหน้าที่ที่มีความเสี่ยงต่อการสร้างความเสียหายให้แก่องค์กร การละเมิดหรือการยกเว้นการควบคุม (ลักษณะงานบางอย่างไม่ต้องได้รับการตรวจสอบ) ขาดการควบคุมการเข้าถึงข้อมูล ทรัพย์สิน และระบบสารสนเทศที่มีความสำคัญ ส่วนระบบการควบคุม การทุจริตคอร์รัปชันแบบค้นพบ เช่น ไม่มีร่องรอยที่สามารถตรวจสอบได้ ทำให้สามารถกระทำความผิดได้โดยไร้ร่องรอย หรือระบบตรวจพบได้ยากไม่มีระบบการควบคุมแบบอัตโนมัติการค้นพบการกระทำผิดได้ในระยะเวลาที่เกิดขึ้นจริง ไม่มีการตรวจนับทรัพย์สินและตรวจสอบบัญชีอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

1.3 การมีข้ออ้างหรือการใช้เหตุผล ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกดีขึ้น (Rationale) เช่น การอ้างถึงความจำเป็น ความเดือดร้อนส่วนตัว การอ้างว่าเป็นธรรมเนียม หรือเป็นประเพณีที่ต้องกระทำ การอ้างว่าไม่ทราบว่ามีสิ่งของตนเองกระทำนั้นเป็นความผิดเพราะเนื่องจากใคร ๆ ก็ทำกัน หรืออ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วม เช่น การตกแต่งตัวเลขการเงินให้มีกำไร เพื่อให้ผู้ถือหุ้นเกิดความพึงพอใจ หรือเพื่อต้องการได้รับเงินปันผล และราคาหุ้นเพิ่มสูงขึ้น หรืออ้างว่าทำเพื่อไม่ให้กิจการล้มละลาย เป็นต้น แต่ในความคิดเห็นของ ปิยะธิดา อภัยภักดิ์, (2561) ได้อธิบายสาระสำคัญของการทุจริตของภาครัฐอาจพิจารณาผลของการทุจริตได้ 3 มิติ ได้แก่ 1) กลไกและรูปแบบของการทุจริต 2) ปัจจัยของการทุจริต และ 3) ผลของการทุจริต

1. กลไกและรูปแบบของการทุจริต กลไกที่ทำให้เกิดการทุจริต คือ กลไกการใช้อำนาจ “Power Corruption” อำนาจเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ความต้องการของมนุษย์สำเร็จตามที่กำหนดไว้ ดังนั้น นักการเมือง ข้าราชการ จึงยอมลงทุนซื้อเสียงหรือซื้อตำแหน่งเพื่อให้ได้มา เพื่อแสวงผลประโยชน์ทั้งเป็นตัวเงินหรือเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ สร้างความร่ำรวยให้กับตัวเองและครอบครัว โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนา

2. ปัจจัยของการทุจริต การเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้มาซึ่งอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายและเชื่อมโยงไปสู่ระบบการพัฒนาเชิงอุปถัมภ์ นำไปสู่การทุจริตในรูปแบบกลุ่มประโยชน์ 3 ฝ่าย คือ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจผู้รับเหมา

3. ผลของการทุจริต ผลของการทุจริตที่อยู่ในรูปแบบ “การฉ้อราษฎร์บังหลวง” เปรียบเสมือนการปล้นเงินของแผ่นดิน คนปล้นร่ำรวยแต่ทำให้ชาติเสียหายใหญ่หลวง ทำให้คนในชาติยากจน ทำให้ครอบครัวพินาศ การฉ้อราษฎร์บังหลวงมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบันขยายไปยังภาคธุรกิจต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งหากยังไม่มีการแก้ไขอย่างจริงจังต่อไปก็จะเกิดการวิกฤตเศรษฐกิจเกิดขึ้นสุดท้ายเศรษฐกิจก็ตกต่ำอย่างเห็นได้ในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ ประกอบไปด้วย การมีความกดดันหรือแรงจูงใจ การมีโอกาสในการกระทำผิด การมีข้ออ้างหรือการใช้เหตุผล นำไปสู่การทุจริตในรูปแบบกลุ่มประโยชน์ 3 ฝ่าย คือ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ

ความหมายของการทุจริตคอร์รัปชัน

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นประเด็นที่นักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้ความสนใจ ทั้งสาขารัฐศาสตร์ กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ ปรัชญา สังคมวิทยา เป็นต้น ฉะนั้น ความหมายของ “การทุจริตคอร์รัปชัน” จึงมีคำนิยามที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักวิชาการแต่ละท่าน ในเบื้องต้นจะขอเสนอความหมายของ “การทุจริตคอร์รัปชัน” เช่น นิพล แสงศรี, (2560) ได้ให้ความหมาย “การทุจริตคอร์รัปชัน” คือ การกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควร มิชอบ ได้แก่ การเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน หรือใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ ซึ่งได้สอดคล้องกับ นภธร ศิวรัตน์ และ ภักดี โพธิ์สิงห์, (2561) ได้ให้ความหมาย “การทุจริตคอร์รัปชัน” คือ การกระทำเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่มีควรมิชอบ ได้แก่ การเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการมาเป็นของตน หรือใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ เป็นการให้และรับผลประโยชน์แก่เจ้าหน้าที่เกินกว่าที่ควรจะได้ทำให้ระบบคลาดเคลื่อนเสียหาย และทำให้คนส่วนรวมเสียผลประโยชน์ และสอดคล้องกับ อนุวัฒน์ จงยินดี, (2562) ได้ให้ความหมาย “การทุจริตคอร์รัปชัน” คือ การใช้อำนาจหรืออิทธิพลในตำแหน่งหน้าที่ที่ตนเองมีอยู่เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเอง ญาติพี่น้องและพวกพ้อง เช่น การติดสินบนโดยการเสนอให้ สัญญาว่าจะให้ มอบให้ เรียกร้อง หรือรับ ซึ่งเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดซึ่งไม่เหมาะสมกับหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของเอกชน หรือบุคคลผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อให้หน่วยงานหรือบุคคลดังกล่าวปฏิบัติหรือละเว้นจากการปฏิบัติหน้าที่ ที่ถูกต้องตามหลักปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป “การทุจริตคอร์รัปชัน” หมายถึง การใช้อำนาจหรืออิทธิพลในตำแหน่งหน้าที่ของตน กระทำการเบียดบังทรัพย์สินของทางราชการ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง ญาติพี่น้อง และพวกพ้อง ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม

สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน

กิตติศักดิ์ รัฐประเสริฐและคณะ, (2557) ได้อธิบายสาเหตุของการทุจริตในวงข้าราชการไทยไว้ 4 สาเหตุ ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุด้านการเมือง การทุจริตในวงราชการไทยด้านการเมืองหลัก ๆ ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ ระบบอาวุโส ระบบบุญคุณ พวักพ้อง สภาพแวดล้อมจำใจต้องปฏิบัติตามความต้องการแสวงหาอำนาจรวม เรียกว่า “การฮั้ว” อำนาจผูกขาดทางงบประมาณ ความหละหลวม ความเสี่ยงโทษตามกฎหมายต่ำ มีความโลภเป็นที่ตั้ง

2. สาเหตุด้านเศรษฐกิจ การทุจริตในวงราชการไทยด้านเศรษฐกิจหลัก ๆ ได้แก่ ค่านิยม แบบทุนนิยม ไม่รู้จักพอของผู้มีอำนาจ เจ้าหน้าที่รัฐรับสินบน บางครั้งภาคธุรกิจเป็นผู้เสียผลประโยชน์ ผู้มีอำนาจเอื้อผลประโยชน์ เงินเดือนข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐน้อย

3. สาเหตุด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการทุจริตในวงราชการไทยหลัก ๆ ได้แก่ การมีทัศนคติหรือค่านิยมของประชาชนที่เห็นการทุจริตเป็นเรื่องปกติ การยกย่องเชิดชูคนที่มั่งมีเงินเป็นคนดี สังคมมีความอ่อนแอจากการทุจริต ทำให้ขาดจิตสำนึกจริยธรรมหรือความซื่อสัตย์ลดน้อยลง มีความโลภเข้าครอบงำ สังคมพึ่งพิงเพื่อด้วยวัตถุนิยม บริโภคนิยม และเงินตรานิยม

4. องค์ความรู้ใหม่ทางด้านสาเหตุการทุจริตในวงราชการไทย สรุปได้ว่าเกิดจากการทุจริต 4 ฝ่าย คือ นักการเมือง ข้าราชการ พ่อค้านักธุรกิจ และประชาชน

ประเสริฐ พงศ์สิริวัฒน์, (2560) ได้อธิบายว่าสาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชันเกิดจากสาเหตุหลัก ๆ อยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. การขาดคุณธรรม ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความละอายบาป และเกรงกลัวบาป

2. การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ ผู้ที่ไม่มีอุดมการณ์หรืออุดมคติ ที่จะทำทุกอย่างเพื่อให้ตนได้รับประโยชน์ ว่าการกระทำนั้นจะผิดและไม่ถูกต้องตามศีลธรรม

3. มีค่านิยมที่ผิด ในปัจจุบันค่านิยมของสังคมได้เปลี่ยนไปจากเดิม ก่อนหน้านี้เราเคยยกย่องคนดี คนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต แต่ในปัจจุบันเรากลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี คนที่มีตำแหน่งหน้าที่ การงานสูง

4. การใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม บุคคลใดที่มีอำนาจและมีความโลภเห็นแก่เงิน ก็ย่อมจะทุจริตคอร์รัปชันได้

5. มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย การมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทำให้ต้องเป็นหนี้สิน เมื่อไม่สามารถจะหาเงินมาใช้หนี้ได้ ก็จะใช้วิธีการทุจริตคอร์รัปชัน

ชัยฤกษ์ พูนสวัสดิ์, (2560) ได้ให้สาเหตุการทุจริตคอร์รัปชัน โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มที่เกิดจากพฤติกรรมความโลภ กลุ่มที่เกิดจากการมีโอกาสหรือระบบการทำงานมีช่องว่าง กลุ่มที่เกิดจากการขาดจริยธรรม และกลุ่มที่เกิดจากแรงจูงใจและความคึกคักในการเสี่ยง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เกิดจากพฤติกรรมความโลภ เป็นสาเหตุที่มาจากพฤติกรรมส่วนบุคคล ที่มาจากความโลภ ความไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้อำนาจรัฐในทางที่ผิด ทั้งทางด้านการเมือง การบริหาร และด้านกฎหมาย มีการใช้อำนาจรัฐ เพื่อสร้างประโยชน์ให้กับกลุ่มบุคคลเพียงบางกลุ่ม ขาดหลักยึดด้านคุณธรรม การขาดบรรทัดฐานของความเป็นบุคคลสาธารณะที่ต้องยึดหลักความเป็นกลางและความเป็นธรรมเป็นที่ตั้ง

กลุ่มที่ 2 เกิดจากการมีโอกาหรือระบบการทำงานมีช่องว่าง เป็นสาเหตุที่มาจากระบบการทำงานที่มีช่องว่างให้ทุจริตหรือการที่ขาดระบบการควบคุม การขาดกลไกในการตรวจสอบความโปร่งใสที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการตรวจสอบอย่างจริงจัง ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันได้โดยง่าย

กลุ่มที่ 3 เกิดจากการขาดจริยธรรม เป็นสาเหตุที่มาจากขาดจริยธรรมส่วนบุคคล เนื่องจากขาดการปลูกฝังตั้งแต่เด็กและการมีค่านิยมความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง โดยเห็นว่าความร่ำรวยเป็นสิ่งที่ดีงาม สังคมยอมรับนับหน้าถือตา ทำให้เกิดรากเหง้าของการแสวงหาโอกาสที่ทำให้ร่ำรวยขึ้นทุกวิถีทาง โดยไม่คำนึงถึงวิธีการที่ได้มาว่าถูกต้องหรือไม่

กลุ่มที่ 4 เกิดจากแรงจูงใจและความคุ้มค่าในการเสี่ยง เป็นสาเหตุที่เกิดจากการทุจริตแล้วได้รับผลประโยชน์มาก เมื่อเทียบกับความเสี่ยง รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายปราบปรามหรือการลงโทษทางสังคมขาดประสิทธิภาพ เกิดช่องว่างของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มแข็ง การผูกขาดผลประโยชน์ทางธุรกิจกับการดำเนินงานของภาครัฐ ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมของข้าราชการ การขาดจริยธรรมคุณธรรม เอาประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งมากกว่าที่จะยึดประโยชน์ส่วนรวม ค่านิยมยกย่องคนที่มีเงิน ทศนะที่ว่าทุจริตเป็นเรื่องปกติ และความไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายของบ้านเมือง

สรุป จากการสังเคราะห์ห้วงค์ความรู้ใหม่ทางด้านสาเหตุการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการไทย สามารถสรุปได้ว่า สาเหตุของการทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่ การขาดคุณธรรม การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ การมีค่านิยมที่ผิด การใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม การมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ตลอดจนเกิดจากพฤติกรรมความโลภ การทำงานที่มีช่องว่าง แรงจูงใจ และความคุ้มค่าในการเสี่ยง

ผลกระทบของการทุจริตคอร์รัปชัน

ปัญหาการทุจริตในภาครัฐยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและดำรงอยู่ในสังคม ปัญหาดังกล่าวได้นำความเสื่อมมาสู่ประเทศชาติเป็นภัยร้ายต่อการบริหารราชการแผ่นดินและการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาดังกล่าวก็อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่น ในการลงทุน ส่งผลให้รัฐอาจต้องสูญเสียโอกาสในการบริหารประเทศ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าปัญหาการทุจริตในภาครัฐเป็น

อุปสรรคขัดขวางการพัฒนาประเทศอย่างร้ายแรง โดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อหลายด้าน ซึ่ง (สัมฤทธิ์ น่วมศิริ, 2561: 280-281) ได้สรุปสาระสำคัญของผลกระทบไว้ ดังต่อไปนี้

1. ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

การทุจริตในภาครัฐนำไปสู่ความไร้ซึ่งประสิทธิภาพและความสูญเสียเปล่าทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการจัดสรรเงินทุนการผลิต การบริโภคและรายได้ต่าง ๆ มักจะไม่ได้ถูกนำไปใช้ในภาคการลงทุนหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง แต่เงินเหล่านี้กลับถูกนำไปใช้เพื่อการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ การใช้เงินในลักษณะนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการบ่อนทำลายระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยตรง เนื่องจากการจัดสรรเงินของประเทศอย่างไม่มีประสิทธิภาพและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เกิดการทุจริตในภาครัฐที่รุนแรงมาก ๆ อาจส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศเสียหายและเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศ

2. ผลกระทบต่อสังคม

การทุจริตคอร์รัปชันทำให้สังคมไม่เจริญเติบโตและพัฒนาเท่าที่ควร เนื่องจากการจัดสรรการใช้งบประมาณและทรัพยากรในโครงการต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรอย่างไม่เหมาะสม นอกจากนี้หากพิจารณาในเรื่องของความช่วยเหลือจากต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่าการทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ต่างประเทศหรือองค์กรจากต่างประเทศไม่กล้าหรือลังเลใจที่จะให้ความช่วยเหลือ เนื่องจากเกรงว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐในประเทศนั้นจะนำเงินช่วยเหลือไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือนั้นสูญเปล่าและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ให้

3. ผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐ

การบริหารงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม การทุจริตคอร์รัปชันทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาไม่เคารพกฎหมาย และถืออำนาจและเงินเป็นใหญ่

4. ผลกระทบต่อทางการเมือง

ทุจริตคอร์รัปชันทำให้ประเทศไม่เจริญก้าวหน้าและไม่มีเสถียรภาพ การทุจริตเลือกตั้งทำให้ได้นักการเมืองที่ไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเข้ามาบริหารประเทศและมีโอกาสที่จะเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากการใช้อำนาจโดยมิชอบ เพื่อถอนทุนคืนจากการซื้อเสียง และในบางกรณีนักการเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชันอาจสนับสนุนให้มีการประกาศใช้กฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของตนเองหรือของพวกพ้อง ซึ่งส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการบริหารและการปกครองประเทศ โดยรวมจะเห็นได้ว่าการทุจริตส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศอย่างมาก

สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2560) มองว่า การคอร์รัปชันมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและยังส่งผลถึงเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศ 8 ประการ คือ

- 1) เกิดความไม่ยุติธรรม
- 2) ทำให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพของหน่วย
- 3) ประชาชนขาดความไว้วางใจรัฐบาล
- 4) เกิดความสูญเสียเปล่าในทรัพยากรของประเทศ
- 5) ขาดการจูงใจในการลงทุนจากภาคเอกชนต่างประเทศ
- 6) ขาดเสถียรภาพทางการเมือง เนื่องจากปัญหาเงินสินบน
- 7) ความไม่ประสิทธิภาพของมาตรการควบคุมคอร์รัปชัน และ
- 8) ข้อจำกัดจากการนำนโยบายไปใช้เนื่องจากการทุจริตของข้าราชการ

จากการศึกษาผลกระทบของการทุจริตคอร์รัปชันสามารถสรุปได้ว่า การทุจริตคอร์รัปชันมีผลกระทบในหลายด้าน ได้แก่ ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานภาครัฐ และการเมือง ซึ่งผลกระทบของการทุจริตคอร์รัปชันนี้ ทำให้ประเทศชาติบ้านเมืองต้องการพัฒนา การบริหารประเทศล้มเหลว และอาจเกิดความวุ่นวายในประเทศตามมาได้

การสร้างจิตสำนึกด้วยคุณธรรมและจริยธรรมต่อการทุจริตคอร์รัปชัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, (2560) มาตรา 76(3) ได้กำหนดให้ "รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว" จากที่มาดังกล่าวรัฐบาลจึงเสนอกฎหมายโดยความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้มี "พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ. 2562" ซึ่งกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมสำหรับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ 7 ประการ ได้แก่

“(1) ยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ อันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- (2) ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดี และรับผิดชอบต่อหน้าที่
- (3) กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม
- (4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ
- (5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน
- (6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ
- (7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

มาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดทำประมวลจริยธรรมของหน่วยงานของรัฐที่จะกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ ความถูกต้อง การปฏิบัติที่ควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการทำความดีและละเว้นความชั่ว”

เดชชาติ ตริทรัพย์, (2561) ได้กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับข้าราชการไทย ไว้ 10 ข้อ ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรับผิดชอบ โดยให้ยึดถือระเบียบ กฎหมาย หนังสือสั่งการ มติ ครม. หรือวิชาชีพ
 2. ไม่ควรส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรภาครัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบและนำอุปกรณ์เครื่องใช้ของราชการไปใช้เป็นทรัพย์สินส่วนตัว
 3. ควรส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผย โปร่งใส พร้อมให้ตรวจสอบด้วยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและต้องปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงานแต่ละกิจกรรมหรือโครงการให้ประชาชนทราบทุกขั้นตอนพร้อมกับการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและจริงจัง
 4. ควรส่งเสริมการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน แผนการและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งมอบหน้าที่ให้ชัดเจนแล้วแจ้งให้ประชาชนทราบ โดยผู้บังคับบัญชาต้องติดตามการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
 5. ควรส่งเสริมให้มีการบริหารด้วยความรวดเร็ว ด้วยระบบ One Stop Service อย่างเสมอภาค มีอัยาศัยไมตรีและตรงต่อเวลา
 6. ควรส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ เพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน พร้อมกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานและความคุ้มค่า
 7. ควรส่งเสริมให้มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานให้ชัดเจน และเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ได้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ควรให้รางวัลแก่พนักงานคนนั้น ๆ
 8. ควรส่งเสริมให้มีการประเมินผลโครงการทั้งก่อนและหลังเป็นระยะ ๆ จากคณะกรรมการที่มาจากชุมชน
 9. ควรส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรภาครัฐได้พัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถให้ทันสมัยอยู่เสมอ ด้วยการหมุนเวียนการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและการให้โอกาสไปศึกษาดูงานที่หลากหลาย
 10. ควรส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพพร้อมกับการตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ
- สรุปแนวทางการสร้างจิตสำนึกด้วยหลักคุณธรรมและ จริยธรรมของข้าราชการในหน่วยงานภาครัฐ ข้าราชการควรปฏิบัติตนให้เห็นเป็นรูปธรรมทำในด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยยึดหลักกฎหมาย กฎระเบียบ คำสั่งอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอ และลงโทษสำหรับข้าราชการที่ฝ่าฝืนหลักคุณธรรมและจริยธรรมในหน่วยงานภาครัฐ โดยให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ

การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันด้วยหลักธรรมสำหรับข้าราชการ

ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์และคณะ (2562) ได้ให้ความเห็นว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นถือว่าบุคคลขาดหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า “หลักพราวาสธรรม 4” คือ หลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนมีอยู่ 4 ประการ คือ 1) สัจจะ คือ ซื่อสัตย์สุจริต, ซื่อตรง และจริงใจต่อหน้าที่การงานของตน 2) ทมะ คือ การฝึกฝนอบรมตนเอง และข่มใจตนเองไม่ให้ไปยึดติดกับอบายมุข คือ ความโลภ อยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน, ความโกรธ, ความหลง เป็นต้น 3) ขันติ คือ ความอดทน หมายถึง อดทนต่อกิเลส ต่อสิ่งชั่วร้าย ต่อราคาที่จะเข้ามาครอบงำจิตใจของตนไม่ให้หลงไปกระทำความผิดนั้น ๆ 4) จาคะ คือ การสละ หมายถึง การสละกิเลส, สละอารมณ์ออกไปจากใจของตนไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยจิตใจของเรา นอกจากหลักธรรมเรื่องของพราวาสธรรมแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ทุกคนจะต้องมีนั่น ก็คือ “หิริโอตตปปะ” หิริ คือ ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาปหรือการทำความชั่ว หลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่เตือนสติให้เรายังคิดไตร่ตรองก่อนที่จะกระทำการใด ๆ และผลของการกระทำนั้น ๆ ว่าเป็นผลดีหรือไม่ดีต่อตนเองและคนอื่น เพื่อให้เกิดความละอายใจต่อการทำความชั่ว ต่อการประพฤติดุจริตทั้งหลายและเกรงกลัวต่อความชั่วต่อผลของความทุจริตที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง

แต่ในสังคมทุกวันนี้บุคคลเริ่มที่จะห่างไกลหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและไม่ให้ความสำคัญต่อคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมขาดหิริโอตตปปะ ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันไปในวงกว้างเพราะคิดว่าการทุจริตคอร์รัปชันนั้นเป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ เขาก็ทำกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นค่านิยมที่ผิด ที่เราต้องหันมาให้ความสำคัญ เพราะถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ระดับประเทศ ถ้าบ้านเมืองใดขาดคุณธรรม คนในประเทศขาดหลักพราวาสธรรม และขาดหิริโอตตปปะแล้ว สังคมนั้น ประเทศชาติบ้านเมืองนั้น ย่อมเป็นการยาก ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ สังคมจะเกิดความวุ่นวายเพราะคนในสังคมขาดที่พึ่ง ขาดหลักธรรมที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ยากที่จะหาทางแก้ไขได้ คิดว่าสิ่งที่ตนทำนั้นไม่ผิด เกิดการปลุกฝังนิสัยความเห็นแก่ตัว โลภอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชัน บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย เกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ยากที่จะหาความสงบสุขได้ ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเราต้องเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากอะไร เพื่อที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหานั้นให้ตรงจุด

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาถึงแม้จะรู้ แต่ถ้าไม่รู้จักนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์มันก็ยากที่จะทำให้คนในสังคมสื่อสารกันให้เข้าใจได้ คนไทยถือว่าโชคดียที่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังนั้นอย่าปล่อยให้พระพุทธศาสนาเป็นเพียงศาสนาที่เรานับถือตาม ๆ กันมา เพราะคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นหลักธรรมที่จะทำให้เราสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ โดยไม่ต้องอาศัย ตำแหน่งหรืออำนาจหน้าที่ใด แค่ว่า “พอ” แค่นี้ทุกคนก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ ประเทศชาติก็จะร่มเย็นเพราะอาศัย

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเราควรที่จะทำการปลูกฝังให้ทุกคนมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เป็นอีกนัยหนึ่งที่จะช่วยทำให้ประเทศชาติของเรา ลดปัญหาการคอร์รัปชันได้มาก

ธัชฐชาพัฒน์ ยุกตานนท์ (2562) ได้อธิบายว่า การแก้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันโดยอาศัยหลักธรรมนั้น ซึ่งได้แก่ มรรคมีองค์ 8 โดยการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันสำหรับข้าราชการ ผู้เขียนมองว่าข้าราชการจะต้องมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้ในการทำงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพื่อป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จึงต้องนำหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 เข้ามาปรับใช้ ซึ่งจะนำมาใช้อยู่ 5 องค์ที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชัน ได้แก่

1. ความดำริชอบ ได้แก่ ดำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น หมายความว่า การจะคิดอ่านหรือทำอะไร ทั้งหมดที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะและการดำเนินชีวิตของตน จะต้องไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น ข้าราชการจะต้องมีความคิดดี คิดชอบ มองประโยชน์ขององค์กรเป็นหลัก มีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสำคัญ ไม่กระทำการใด ๆ อันจะนำมาซึ่งความขัดแย้ง และผลกระทบเชิงลบต่อสังคมและสาธารณะชน

2. เจรจาชอบ ได้แก่ การไม่ประพฤตชั่วทางวาจาอันได้แก่ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ยุยงให้เขา แทรกร้ายกัน ไม่พูดคำหยาบคาย ไม่พูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ การเจรจาปราศรัยเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับข้าราชการ การพูดจาโดยใช้คำพูดที่ส่อเสียด ยุยงให้เขา แทรกร้ายกัน หยาบคายไม่เป็นอริยะต่อกัน จะทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงและเกิดรอยร้าวลึกยากเกินกว่าจะแก้ไข

3. กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต ทำการงานชอบ โดยประกอบการทำงานที่ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิด กฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และเว้นจากการทุจริต 3 อย่าง ได้แก่ การเบียดเบียนฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การลักขโมย และฉ้อฉลคดโกง แกล้งทำลายผู้อื่น การประพฤติผิดในกาม สิ่งเหล่านี้จะเกี่ยวเนื่องกับการทำงานที่ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ฉ้อฉล คดโกง ไม่แกล้งทำลายผู้อื่น ซึ่งข้าราชการจะต้องกระทำการใด ๆ ด้วยความชอบทำ โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน ยึดหลักของกฎหมายและประโยชน์ที่จะเกิดกับประชาชนเป็นหลักใหญ่

4) พยายามชอบ ได้แก่ มีความเพียรชอบ 4 ประการ ได้แก่ เพียรระวังมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้น เพียรละบาปหรือความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลหรือความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลหรือความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ การเพียรระวังมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน หมายความว่า หากข้าราชการป้องกันตนหรือจิตใจของตนมิให้ประพฤติ ปฏิบัติชั่วได้แล้วนั้น ก็จะไม่นำพาให้เกิดการกระทำผิดใด ๆ ได้ การละเว้นไม่กระทำการใดที่เป็นบาป ก็จะช่วยส่งเสริมให้ข้าราชการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและต่อประเทศชาติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น หากข้าราชการไม่

คิดที่จะกระทำการใด ๆ ไม่ดีหรือประพฤติปฏิบัติตนไปในทางชั่วตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว การทุจริตคอร์รัปชันก็จะไม่เกิดขึ้น

5) ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน 4 คือ ตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง ให้มี อารมณ์แน่วแน่เป็นอันเดียว เพื่อให้จิตจดจ่อไม่ฟุ้งซ่าน หากอารมณ์อันไม่มีโทษให้จิตยึด จะได้ไม่พร่าไปหลาย ทาง ได้แก่ การเจริญฌานทั้ง 4 คือ ขำราชาการจะต้องทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส ความโลภ ที่เกิดจากความอยากได้อะไรก็มี ซึ่งจะเป็นหนทางลดการหาช่องทางในการสร้างประโยชน์ให้กับตนและพวกพ้อง จากช่องว่างในกระบวนการด้านการดำเนินนโยบายสาธารณะ ซึ่งนั่นก็หมายถึง การทุจริตคอร์รัปชันทั้งเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ในทางพระพุทธศาสนา การแสวงหาเกิดจากความต้องการ แต่ความต้องการที่ปั่นป่วนด้วยกิเลส นั้นเป็นความต้องการที่ไม่ดี ความไม่สงบในจิตใจจากความต้องการที่ครอบงำด้วยกิเลส จะทำให้ ขำราชาการถูกครอบงำด้วยกิเลส และจะกระทำการใด ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการหรือกิเลส ในใจตน โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ชั่วดี และไม่สนใจกระบวนการ ขอเพียงให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการเป็นพอ กิเลสในใจจึงเป็นต้นตอของการหาช่องทาง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนพอใจ และเมื่อใดที่ไม่สามารถได้สิ่งเหล่านั้นมาอย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรมก็จะหาทางทุจริตคอร์รัปชันด้วยวิธีต่าง ๆ

สรุป สภาพระบอบราชการไทยปัจจุบันมีการทุจริตจำนวนมากเป็นสนิหรัยต่อประเทศ ลักษณะมือใครยาวสาวได้สาวเอา มีการแย่งอาหารกันกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิศวาส แย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ ฉะนั้นเราต้องนำหลักธรรมะเข้ามาขัดเกลาจิตใจ เพื่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมลดการทุจริตคอร์รัปชันภาครัฐ เช่น หลักขรรวาสธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ คือ ซื่อสัตย์ สุจริต ทมะ คือ การฝึกฝนอบรมตนเอง ขันติ คือ ความอดทน จาคะ คือ การสละ ตลอดจนหลักหิริโอตตปปะ คือ ความละลายต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาป และหลักมรรคมืองค์ 8 เป็นต้น

บทสรุป

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาในสังคมไทยมายาวนาน ทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียเงินงบประมาณเป็นจำนวนมาก เพราะการใช้จ่ายเงินงบประมาณของข้าราชการภาครัฐบางคนทำการทุจริตคอร์รัปชัน โดยใช้อำนาจในการอนุมัติโครงการและงบประมาณ เพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องมากกว่าไปสร้างผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และความมั่นคงของประเทศ และเป็นการบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทยเป็นอย่างมาก

ข้าราชการไทยเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของประเทศไปสู่เป้าหมายและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้าราชการไทยจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะตามที่สังคมต้องการ

เพื่อให้สามารถบริหารประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาข้าราชการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ด้านการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน โดยการสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงานภาครัฐ ให้ตระหนักถึงปัญหาการทุจริตหรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้ในการปฏิบัติงาน เพื่อหลีกเลี่ยงและป้องกัน รวมทั้งส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความโปร่งใส และมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้ละอายต่อการทุจริตคอร์รัปชันภายในหน่วยงานของภาครัฐ

การสร้างจิตสำนึกต่อการป้องกันการทุจริตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางขัดเกลาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการ โดยใช้หลักธรรม ได้แก่ “หิริโอตตปเป” เป็นหลักธรรมอันสำคัญที่ข้าราชการควรใช้ควบคุมจิตใจให้อยู่ในความดี ซึ่ง “หิริ” หมายถึง ความละอายต่อบาป ละอายต่อการทำความชั่ว และ “โอตตปเป” หมายถึง การเกรงกลัวต่อบาป การเกรงกลัวต่อความชั่ว ซึ่งหลักธรรมข้อนี้เป็นสิ่งที่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐควรมีประจำใจ และเป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้รู้จัก ผิด ชอบ ชั่ว ดี อันจะส่งผลให้ข้าราชการทำงานด้วยความโปร่งใสและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างแท้จริง ทำให้ประเทศชาติบ้านเมืองเกิดความสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ สัตย์ธน์และคณะ. (2564). รูปแบบการทุจริตคอร์รัปชันและปัจจัยที่ส่งผลต่อการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(1), 302-303.
- กิตติศักดิ์ รัฐประเสริฐและคณะ. (2557). การทุจริตในวงราชการไทย : การสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาจากผู้นำและบุคคลสำคัญของประเทศไทย. วารสาร มจร.วิชาการ, 18(35)
- ชัยพฤกษ์ พูนสวัสดิ์. (2560). การป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันของ กท. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2564. จาก https://sd.mod.go.th/km_sd/km60/Anti-CorruptionConcepts60.aspx.
- ชุมศักดิ์ นรารัตน์วงศ์และคณะ. (2562). การแก้ปัญหาคอร์รัปชันตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย. วารสารมหาจุฬาทานีปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 1(2), 5.
- ณเทวัญ เสาะสิทธิ์ ภัทรธนกร. (2561). การประเมินความเสี่ยงเรื่องการทุจริตสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ลูกเสือชาวบ้าน จังหวัดนครราชสีมา. ปริญญาโทบริหารวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการตรวจสอบภายใน. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

- เดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). แนวทางการส่งเสริมหลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคใต้. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์, 5(2).
- ธัญชาพัฒน์ ยุกตานนท์. (2562). พุทธจริยศาสตร์: ทางเลือกของการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(ฉบับพิเศษ), 630-631
- นภธร ศิวรัตน์ และ ภักดี โพธิ์สิงห์. (2561). ทิศทางการคอร์รัปชันในประเทศไทย. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(2).
- นิพล แสงศรี. (2560). คอร์รัปชัน (การทุจริตที่ต้องห้าม). เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2564. จาก <https://www.islammore.com/view/3434>.
- ประเสริฐ พงศ์สิริวรรณ. (2560). การป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2564. จาก [http://thachangnyk.go.th/UserFiles/File/041158/E-learning\(EXT\).pdf](http://thachangnyk.go.th/UserFiles/File/041158/E-learning(EXT).pdf).
- ปิยะธิดา อภัยภักดี. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานภาครัฐ. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 13(1), 7.
- พรเทพ จันทรนิภ. (2558). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการ. วารสารเกษมบัณฑิต, 16(1), 90.
- พรพิทักษ์ เข็มบาสัตย์ และ วรณพล พิมพะสาไล. (2563). แนวทางการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในสังคมไทย. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 9(2), 75-77.
- พระครูพิศาลจริยากร และ สุขน ประวัติติ. (2562). จริยธรรม: ปัญหาพฤติกรรมและการจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 5(2), 131.
- มกราพันธ์ จุฑารส และ ศุภกิจ เจริญสุข. (2562). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในองค์กร. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 19(4), 169.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). คลังกลางความรู้ด้าน HR. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2564. จาก <http://wiki.ocsc.go.th/>.
- วสันต์ ยังสังข์. (2564). โครงการจิตอาสาพอเพียงด้านทุจริต. สำนักงานสาธารณสุข อำเภอยะลา ชัยสน จังหวัดพัทลุง.
- ศิลป์ ชื่นนิรันดร์. (2560). การเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในองค์กร. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 6(2), 216.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2560). ผลกระทบจากคอร์รัปชัน. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2564. จาก <http://student.nu.ac.th/56660871/syn3.html>.
- สัมฤทธิ์ น่วมศิริ. (2561). การทุจริตคอร์รัปชันกับสังคมไทย. วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 16(2), 280-281.

- อนุวัฒน์ จงยินดี. (2562). การต่อต้านการคอร์รัปชัน. เรียกใช้เมื่อ 6 กรกฎาคม 2564. จาก <https://audit.redcross.or.th/>.
- อัจฉรา ไชยปัทมภ์. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมและแนวทางปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความเป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลาง. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(3), 270.
- อุษณา ภัทรมนตรี. (2552). การตรวจสอบภายในสมัยใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, 9-12.